

Rapport fra seksualvaneundersøkelsene i 1987, 1992, 1997 og 2002

Bente Træen, Hein Stigum, PerMagnus

Nasjonalt folkehelseinstitutt, Divisjon for epidemiologi

P.o.Box 4404 Nydalen

Tlf: +47 22 04 22 00

Fax: +47 22 35 36 05

E-post: Bentet@psyk.uit.no

hein.stigum@fhi.no

per.magnus@fhi.no

Innhold:

<u>Sammendrag</u>	3
<u>Bakgrunn</u>	3
<u>Metode</u>	3
<u>Resultater</u>	3
<u>Konklusjoner</u>	3
<u>Introduksjon</u>	4
<u>Bakgrunn</u>	4
<u>Problemstilling</u>	4
<u>Materiale og metode</u>	4
<u>Utvalg</u>	4
<u>Spørsmål</u>	4
<u>Svarprosjenter</u>	4
<u>Analysemetoder</u>	5
<u>Resultater</u>	5
<u>Populasjon</u>	5
<u>Samleiedebutalder</u>	5
<u>Heteroseksuell adferd, personer uten samboende partner</u>	7
<u>Antall partnere</u>	7
<u>Prevensjonsbruk</u>	7
<u>Heteroseksuell adferd, gifte og samboende personer</u>	8
<u>Antall partnere</u>	8
<u>Prevensjonsbruk</u>	9
<u>Homoseksuell adferd</u>	10
<u>Kjøpt sex</u>	11
<u>Parallele seksuelle forhold</u>	11
<u>Konklusjoner</u>	12
<u>Referanser</u>	13

Sammendrag

Bakgrunn

Kunnskap om befolkningens seksualvaner er nødvendig for å forstå, forutsi og forebygge spredning av seksuelt overførbare sykdommer slik som HIV/AIDS, klamydia, humant papilloma virus og herpes. Videre er slik kunnskap viktig for å forebygge uønskede svangerskap. På denne bakgrunn har Nasjonalt folkehelseinstitutt (fram til 2002 Folkehelsa) med 5 års mellomrom gjennomført undersøkelser for å kartlegge befolkningens seksualvaner.

Metode

Fra 1987 til 2002 har Folkehelsa sendt ut spørreskjemaer om seksualvaner til fire utvalg av 10 000 personer. I 1987 og 1992 ble personer mellom 18 og 60 år valgt ut, i 1997 og i 2002 personer mellom 18 og 49 år. Skjemaene ble returnert anonymt.

Resultater

I 1987, 1992, 1997 og 2002 var median antall partnere (halvparten av personene har en verdi som ligger under, halvparten har en verdi som ligger lavere) hittil i livet for personer uten samboende partner henholdsvis 6, 5,7 og 7 for menn og 6, 5, 6 og 6 for kvinner. I de fire undersøkelsene brukte henholdsvis 17%, 21%, 17% og 19% kondom ved siste samleie med en ikke samboende partner. Tilsvarende tall for personer med samboende partner var noe lavere. Antall personer som oppga å ha seksuell erfaring med en av samme kjønn økte over 15 års perioden, henholdsvis 4%, 5%, 5% og 11% for menn, og 3%, 4%, 6% og 12% for kvinner.

Konklusjoner

Trenden er at flere nordmenn er seksuelt aktive, at samleiedebutalderen går noe ned, og at andelen personer med homoseksuell erfaring øker.

Introduksjon

Bakgrunn

Da HIV/AIDS epidemien kom på begynnelsen av 80 tallet ble det klart at kunnskap om befolkningen seksualvaner var nødvendig for å forstå, forutsi og forebygge epidemien. Også andre seksuelt overførbare sykdommer slik som klamydia, humant papilloma virus og herpes, representerer et folkehelseproblem i vårt land. Derfor blir det også en folkehelseoppgave å forebygge smittespredning. Dersom vi skal lykkes i å forstå, forutsi og forebygge smitte med seksuelt overførbare sykdommer er det nødvendig med kunnskap om befolkningens seksualvaner. Videre er kunnskap om seksualvaner viktig for å forebygge uønskede svangerskap. Tidligere Folkehelsa – nå Nasjonalt folkehelseinstitutt - med støtte fra Helsedepartementet og Helsetilsynet, gjennomførte derfor store undersøkelser om befolkningens seksualvaner i 1987, 1992, 1997 og 2002. Resultater fra de tidligere undersøkelsene er publisert i flere rapporter og vitenskapelige artikler i internasjonale tidsskrifter 1-12. 1997-undersøkelsen var en del av en felles Europeisk seksualvaneundersøkelse.

Problemstilling

Målsettingen for denne rapporten er å beskrive aspekter av seksualvaner som er viktige for spredningen av seksuelt overførbare sykdommer eller for reproduktiv helse, og å se på endringen av disse over de fire tidspunktene som undersøkelsene representerer.

Materiale og metode

Utvalg

På tre ulike tidspunkt trakk Statistisk sentralbyrå tre tilfeldige utvalg på 10 000 personer fra den norske befolkningen. I 1987 og 1992 ble personer mellom 18 og 60 år trukket ut, i 1997 og i 2002 personer mellom 18 og 49 år.

Spørsmål

I alle fire undersøkelsene ble spørreskjemaer sendt ut med posten til de som var trukket ut til deltagelse. Utfylte skjemaer ble returnert anonymt. Skjemaene fra 1987 og 1992 er nesten like, med en stor kjerne av identiske spørsmål. 1997 skjemaet er en del av en felles Europeisk seksualvaneundersøkelse hvor en kjerne av likelydende spørsmål brukes i alle deltakerlandene. Undersøkelsen i 2002 inneholder i det alt vesentligste bare spørsmål som har vært brukt i en eller flere av de tidligere studiene. I tillegg inneholder spørreskjemaet spørsmål om selvbilde, opplevelse av kontroll, og om abort. Denne rapporten omfatter spørsmål som var med i alle fire, eventuelt de tre siste, undersøkelsene.

Svarprosent

Av alle som fikk spørreskjemaet var det 63% som besvarte skjemaet i 1987, 48% i 1992, 38% i 1997 og 36% i 2002. I alle undersøkelsene var svarprosenten høyere hos kvinner enn hos menn, den falt med økende alder, og svarprosenten var høyest i gruppen med mer enn 13 års utdanning. De lave svarprosentene gir usikkerhet når resultatene skal generaliseres til hele befolkningen, og endringene i svarprosent gir usikkerhet i sammenlikningene mellom undersøkelsene. Disse problemstillingene er nærmere diskutert i andre publikasjoner 9;13.

Analysemetoder

For kjønn, utdanning og sivilstand (kategoriske variabler) oppgis resultatene i denne rapporten som prosentandeler innenfor hver undersøkelse. For samleiedebutalder og antall partnere (kontinuerlige variabler) oppgis gjennomsnitt og/eller median. For eksempel er det i alle tre undersøkelsene mange personer som har hatt få partnere, og noen personer som har hatt veldig mange partnere (skjev fordeling). Medianen gir da det beste bildet på atferden til "folk flest".

Resultater

Populasjon

Det var en viss overvekt av kvinner i undersøkelsene (Tabell 1), økende fra 52% i 1987 til 59% i 2002. Rundt 2/3 var samboende i alle tre undersøkelser. Utdanningsmønsteret var svært forskjellig, med svært mye færre med mindre enn 9 års utdanning i 2002. Gjennomsnittlig alder var rimelig lik i undersøkelsene når personer mellom 50 og 60 år ekskluderes fra de to første undersøkelsene (Tabell 2).

Tabell 1. Fordeling av kjønn, sambo-, sivilstatus og utdanning i de fire undersøkelsene. Prosent.

		1987	1992	1997	2002
Kjønn	Mann	47.9	44.4	42.7	41.0
	Kvinne	52.1	55.6	57.3	59.0
Bor med partner	Nei	31.1	32.8	33.8	32.3
	Ja	68.9	67.2	66.2	67.7
Sivilstand	Gift	53.8	47.5	45.2	46.3
	Ugift	39.6	44.3	47.0	45.3
	Separert/skilt	6.0	7.7	7.5	8.0
	Enke(mann)	0.5	0.5	0.3	0.3
Utdanning	<= 9	52.3	39.9	9.9	7.2
	10-12	20.0	22.2	31.8	29.2
	>= 13	27.7	37.9	58.2	63.6

Tabell 2. Gjennomsnittlig alder i de fire undersøkelsene.

		1987	1992	1997	2002
Alder	Gjennomsnitt	32	32	33	34

Samleiedebutalder

Rundt 94% av mennene og 96% av kvinnene i alle undersøkelsene oppga at de hadde hatt samleie minst en gang i livet (Tabell 3).

Tabell 3. Andel av kvinner og menn med seksuell erfaring 1987-2002. Prosent.

		1987	1992	1997	2002
Mann	Ikke hatt samleie	7.7	7.7	6.2	4.4
	Hatt samleie	92.3	92.3	93.8	95.6
Kvinne	Ikke hatt samleie	5.1	4.3	4.3	3.2
	Hatt samleie	94.9	95.7	95.7	96.8

Den mediane alder ved første samleie var relativt stabil for menn i tidsrommet 1987 til 1997, men gikk ned i 2002. For kvinner var debutalderen i 1987 og 2002 noe lavere enn i 1992 og 1997 (Tabell 4). Beregningene er gjort blant personer i alderen 18 til 22 år i hver av undersøkelsene, og for 2002 er tallene noe høyere enn i en annen norsk undersøkelse¹⁷.

Tabell 4. Median alder ved første samleie blant 18 til 22 åringer i de fire undersøkelsene¹.

		1987	1992	1997	2002
Mann	18.2 år	18.4 år	18.2 år	17.5 år	
	(CI 17.9-18.5)	(CI 18.0-18.7)	(CI 17.9-18.5)	(CI 17.1-18.0)	
Kvinne	17.2 år	17.5 år	17.4 år	17.1 år	
	(CI 17.0-17.4)	(CI 17.3-17.7)	(CI 17.1-17.8)	(CI 16.9-17.4)	

Den kumulative fordelingen av alder ved første samleie viser at en økende andel i befolkningen har hatt samleie. Det er nå som før bare et mindretall unge som samleiedebuterer før 15 års alder, selv om andelen som debuterer betydelig tidligere enn gjennomsnittet har økt noe.

Tabell 5. Kumulativ fordeling av alder ved første samleie for menn og kvinner. Prosent.

Alder	Menn				Kvinner			
	1987	1992	1997	2002	1987	1992	1997	2002
<=13	2.9	2.7	3.6	4.1	1.8	1.8	2.2	3.3
14	7.5	7.8	7.4	8.7	5.8	6.0	8.3	9.2
15	18.3	17.2	18.1	19.5	16.6	17.0	21.1	23.5
16	34.8	31.8	32.5	32.6	37.5	35.8	41.6	45.7
17	49.4	45.4	51.9	50.2	57.0	54.4	59.3	64.5
18	67.4	65.2	68.1	67.2	73.1	71.3	74.5	78.4
19	76.9	74.5	77.3	76.3	82.5	80.1	83.9	86.3
20	85.4	82.4	84.9	83.5	89.2	87.0	89.3	91.1
21	89.2	85.5	89.0	87.3	92.4	90.1	92.5	93.4
22	92.2	89.2	91.9	90.7	94.6	92.2	94.5	95.2
23	94.7	91.9	94.1	93.1	96.0	93.7	96.0	96.6
24	96.5	93.2	96.0	95.2	97.3	94.5	97.6	97.4

I forbindelse med sitt første samleie svarte 66.5% av personer mellom 18 og 22 år i år 2002 at de brukte noen form for prevensjon. Av disse oppga 13.7% at de brukte p-piller, 1.5% angrepille, 44.8% kondom, 2.6% avbrutt samleie eller sikre perioder.

Heteroseksuell adferd, personer uten samboende partner

Her presenterer vi noen aspekter av seksuell atferd i gruppen av personer 18-49 år som aldri har hatt seksuelt samvær med en person av samme kjønn, og som ikke bor sammen med en partner på undersøkelsestidspunktet.

Antall partnere

Et funn som går igjen i seksualvaneundersøkelser er at svært mange personer har hatt relativt få seksualpartnere i livet, mens et lite mindretall har hatt veldig mange partnere (skjev fordeling). Medianen gir da det beste bildet på atferden til "folk flest". Median antall partnere i de fire undersøkelsene var henholdsvis 6, 5, 7 og 7 for menn uten samboende partner, og 6, 5, 6 og 6 for kvinner uten samboende partner (Tabell 6). Henholdsvis 11%, 16%, 14 og 10% av mennene, og 12% 14%, 14 og 13% av kvinnene hadde hatt bare en partner i løpet av livet (Tabell 7).

Tabell 6. Gjennomsnitt og median antall partnere hittil i livet for kvinner og menn uten samboende partner.

			1987	1992	1997	2002
Mann	Antall seksualpartnere	Gjennom snitt	17	15	19	12
		Median	6	5	7	7
Kvinne	Antall seksualpartnere	Gjennom snitt	9	7	11	9
		Median	6	5	6	6

Tabell 7. Fordeling av antall partnere hittil i livet for kvinner og menn uten samboende partner. Prosent.

		Mann				Kvinne			
		1987	1992	1997	2002	1987	1992	1997	2002
Antall	1	10.6	16.2	13.8	9.9	12.2	14.3	13.5	12.7
Seksualpartnere	2	7.8	10.6	6.3	10.2	8.5	12.2	9.6	9.5
	3-5	16.6	22.2	20.8	21.5	19.2	26.9	23.3	23.4
	6-10	17.1	19.1	22.5	25.0	22.3	22.9	24.0	27.4
	>=11	47.8	32.0	36.5	33.4	37.8	23.7	29.6	27.1

Prevensjonsbruk

Kondombruk ved siste samleie med en ikke samboende partner var på 17% i 1987, økte til 21% i 1992 og falt tilbake til 17% i 1997. I år 2002 kunne vi registrere en liten oppgang i kondombruken. I alt 19% svarte at de brukte kondom siste gang de hadde samleie med en ikke samboende partner (Tabell 8). Endringen var statistisk signifikant.

Tabell 8. Kondombruk ved siste samleie med ikke samboende partner. Prosent.

	1987	1992	1997	2002
Ja	16.7	21.4	16.6	19.1

Prevensjonsbruk ved siste samleie med en ikke samboende partner var på 62% i 1992 og 1997, mens den i 2002 var 60% (Tabell 9). Av disse brukte litt over halvparten p-pille, på annen og tredje plass kom kondom og spiral (Tabell 10). Prosentene i Tabell 10 summerer seg til litt over hundre siden noen få personer brukte to typer prevensjon samtidig.

Tabell 9. Prevensjonsbruk ved siste samleie med ikke samboende partner. Prosent.

		1992	1997	2002
Prevensjonsbruk ved siste samleie	Nei	36.4	37.4	39.2
	Ja	61.9	61.8	59.9
	Husker ikke	1.7	0.8	0.9

Tabell 10. Fordeling av prevensjonstyper ved siste samleie med ikke samboende partner. Prosent.

	1992	1997	2002
P-pille	52.7	53.0	51.9
Spiral	12.6	11.2	13.8
Pessar	0.4	0.4	0.2
Kondom	34.8	26.4	30.1
Angrepille		1.0	1.5
Avbrutt samleie		10.7	4.0
Sterilisering		4.8	5.0
Annet	2.2	3.9	1.2

Heteroseksuell adferd, gifte og samboende personer

Her presenterer vi ulike aspekter ved seksuell atferd for personer i gruppen 18-49 år som aldri har hatt seksuelt samvær med en person av samme kjønn og som bor sammen med en partner på undersøkelsestidspunktet, det vil si enten gifte eller samboende personer.

Antall partnere

Median antall partnere i de tre undersøkelsene var henholdsvis 5, 5, 6 og 6 for menn med samboende partner, og 3, 3, 4 og 4 for kvinner med samboende partner (Tabell 11). Henholdsvis 23%, 20%, 20% og 17% av mennene, og 34%, 31%, 22% og 23% av kvinnene hadde hatt bare en partner i løpet av livet (Tabell 12).

Tabell 11. Gjennomsnitt og median antall partnere hittil i livet for kvinner og menn med samboende partner.

			1987	1992	1997	2002
Mann	Antall seksualpartnere	Gjennom snitt	13	12	13	10
		Median	5	5	6	6
Kvinne	Antall seksualpartnere	Gjennom snitt	5	5	7	6
		Median	3	3	4	4

Tabell 12. Fordeling av antall partnere hittil i livet for kvinner og menn med samboende partner. Prosent.

		Mann				Kvinne			
		1987	1992	1997	2002	1987	1992	1997	2002
Antall	1	22.5	19.8	19.6	16.6	33.9	30.9	22.2	22.6
Seksualpartnere	2	8.9	6.5	6.9	9.1	12.4	12.1	12.1	11.2
	3-5	21.2	22.3	21.7	23.0	26.3	27.7	28.9	27.6
	6-10	21.2	19.8	22.8	24.4	17.9	16.5	21.9	23.9
	>=11	26.3	31.5	28.9	26.9	9.6	12.8	14.8	14.6

Prevensjonsbruk

Kondombruk ved siste samleie blant gifte eller samboende personer med ektefelle eller samboer var på 12% i 1992 og falt til 9% i 2002 (Tabell 13).

Om lag 60% av den gifte eller samboende norske befolkning bruker en eller annen form for prevensjon (Tabell 14). Av de som bruker prevensjon, brukte de fleste spiral, dernest P-piller og kondom. Prosentene summerer seg til litt over hundre siden noen få personer brukte to typer prevensjon samtidig. Sterilisering ble rapportert av 19% i 2002.

Tabell 13. Kondombruk ved siste samleie med samboende partner. Prosent.

	1992	1997	2002
Andel kondombrukere	12.3	11.7	9.4

Tabell 14. Prevensjonsbruk ved siste samleie med samboende partner. Prosent.

		1992	1997	2002
Prevensjonsbruk ved siste samleie	Nei	42.7	41.9	39.2
	Ja	57.3	57.9	60.6
	Husker ikke		0.2	0.2

Tabell 15. Fordeling av prevensjonstyper ved siste samleie med samboende partner. Prosent.

	1992	1997	2002
P-pille	33.3	24.8	26.9
Spiral	42.0	51.6	35.3
Pessar	0.9	1.3	0.5
Kondom	24.3	24.8	14.6
Angrepille		0.2	0
Avbrutt samleie		5.7	3.6
Sterilisering		17.6	19.3
Annet	10.9	2.0	2.1

Homoseksuell adferd

Av mennene svarte 4% i 1987, 5% i 1992 og 1997, og 11% i 2002 at de noen gang hadde hatt seksuelt samvær med en annen mann (Tabell 16). Tilsvarende tall for kvinner var 3%, 4%, 6% og 12%. I 1992 og i 2002 stilte vi spørsmål om alder ved første og siste homoseksuelle kontakt. Både i 1992 og i 2002 oppga menn median alder ved første kontakt var 15 år (gjennomsnitt 19.5 år i 1992 og 15.7 år i 2002). Endringene i løpet av tiåret var større for kvinner enn for menn. I 1992 var median alder ved første lesbiske kontakt 20 år (gjennomsnitt 22.5 år). Ti år senere var medianen 18 år (gjennomsnitt 18.8 år). Videre er det primært i de yngre aldersgruppene endringene i homoseksuell erfaring har funnet sted. Blant 18-24 åringene var andelen menn som oppga homoseksuell erfaring 5.8% i 1987 og 14.1% i 2002, og andelen som oppga lesbisk kontakt var 4.7% i 1987 og 15.3% i 2002. Sammenlikner vi dette med folk i alderen 45-49 år var andelen menn som oppga homoseksuell erfaring 2.8% i 1987 og 4.5% i 2002, og andelen som oppga lesbisk kontakt var 1.1% i 1987 og 7.9% i 2002.

Tabell 16. Andel av menn og kvinner som har hatt seksuelt samvær med partner av samme kjønn. Prosent.

	Menn				Kvinner			
	1987	1992	1997	2002	1987	1992	1997	2002
Andel med homoseksuell erfaring	3.6	4.8	5.1	10.7	3.3	3.7	6.4	11.7

Som vist i Tabell 17 er andelen som oppgir å ha hatt en partner av samme kjønn i løpet av de siste 12 månedene lavere enn andelen som sier de noen gang har hatt sex med en av samme kjønn. Blant menn var det en klar økning i rapporteringen av homoseksuell erfaring siste år i perioden 1987 til 2002, mens dette ikke var tilfelle for kvinner.

Tabell 17. Andel av menn og kvinner som har hatt seksuelt samvær med partner av samme kjønn i løpet av siste år. Prosent.

	Menn				Kvinner			
	1987	1992	1997	2002	1987	1992	1997	2002
Andel med homoseksuell erfaring	1.5	2.7	3.6	3.8	1.9	2.6	3.1	2.4

I alle de foregående seksualvaneundersøkelsene har vi beskrevet forekomst av homoseksualitet ut fra atferd. Det er imidlertid ikke sagt at atferd er det samme som seksuell orientering. I 2002 spurte vi folk både om de hadde vært seksuelt sammen med person av samme kjønn som seg selv, og seksuell orientering. I alt 93% av de spurte regnet seg som heterofile, 1% som lesbisk/homofil, 1% som bifil/biseksuell, 3% som heterofil med visse lesbiske/homofile innslag, 0.2% som homofil med visse heterofile innslag, og 1% var usikker på sin seksuelle orientering. 61% av de som har hatt seksuell erfaring med personer av samme kjønn regner seg som heterofile.

Tabell 18. Seksuell orientering i grupper som ikke har hatt, og som har hatt, sex med person av sammen kjønn som seg selv. Prosent.

	Alle	Aldri hatt homosex	Har hatt homosex
Heterofil	93.3	97.5	61.1
Lesbisk/homofil	1.0	0.0	8.5
Bifil/biseksuell	1.1	0.3	6.6
Heterofil med visse lesbiske/homofile innslag	3.3	1.3	19.6
Homofil med visse heterofile innslag	0.2	0.0	2.1
Usikker	1.1	0.9	2.1

Kjøpt sex

I 2002 oppga 13% av norske menn at de en eller annen gang i livet hadde kjøpt sex. Det representerer en økning på 2% fra 1992. Andelen kvinner som sier de kjøper sex er lav på alle undersøkelsestidspunkt.

Tabell 20. Andelen av menn og kvinner som noen gang har kjøpt sex. Prosent.

		Menn			Kvinner		
		1992	1997	2002	1992	1997	2002
Kjøpt sex?	Nei	88.7	87.2	86.9	100.0	99.1	99.7
	Ja	11.3	12.8	13.1	0	0.9	0.3

Parallele seksuelle forhold

I 2002 oppga 29% menn og 23% kvinner at de hadde hatt et sidesprang mens de var gift eller samboende (26% totalt). I aldersgruppa 18-24 år hadde 18% hatt sidesprang, og blant de som hadde levd i 40 til 50 år svarte 31% at de hadde hatt sidesprang en eller annen gang.

Hva så med sidesprang i det nåværende ekteskap/samboerforhold? I alt 16% menn og 11% kvinner svarte ja på dette spørsmålet (totalt 13%). Blant gifte/samboende 18-24 åringer hadde 9% hatt et sidesprang, mot om lag 18% av de i alderen 40-50 år. Det var ingen forskjell i svarene mellom folk med ulik utdanningslengde.

Spørsmål om deltagelse i gruppesex har ikke vært inkludert i de foregående undersøkelsene. I undersøkelsen i 2002 spurte vi folk om de hadde vært med på gruppesex. I alt 16% menn og 9% kvinner svarte at de hadde hatt gruppesex (13% totalt). Det var ingen forskjell mellom aldersgrupper i rapporteringen. Det var imidlertid klart flere med lav utdanning enn med høy utdanning som sa de hadde hatt gruppesex.

Konklusjoner

Det var en markant økning i antall personer som rapporterte å ha hatt sex med person(er) av samme kjønn som seg selv. En stadig større andel av befolkningen samleiedebuterer, og gjennomsnittsalderen ved første samleie har sunket noe i befolkningen. For øvrig var det få store endringer i de seksualvanene som er analysert i denne rapporten over 15 års perioden 1987 til 2002.

Referanser

1. Sundet JM, Kvaem IL, Magnus P, Bakketeig LS. Prevalence of risk-prone sexual behavior in the general population of Norway. In: Fleming A, ed. *The Global Impact of AIDS*, New York: Alan R Liss Inc, 1988: 53-63.
2. Sundet JM, Magnus P, Kvaem IL, Grønnesby JK, Bakketeig LS. Number of sexual partners and the use of condoms in the heterosexual population in Norway - relevance to HIV-infection. **Health Policy** 1989; **14**: 1-15.
3. Sundet JM, Magnus P, Kvaem IL, Bakketeig LS. Self-administered anonymous questionnaires in sexual behavior research: the Norwegian experience. In: *Anonymous Sexual behavior and risks of HIV infection*, Bruxelles: Publications des Facultés Universitaires Saint Louis, 1990: 79-96.
4. Stigum H, Grønnesby JK, Magnus P, Sundet JM, Bakketeig LS. The potential for spread of HIV in the heterosexual population in Norway: a model study. **Stat Med** 1991; **10** : 1003-1023.
5. Sundet JM, Magnus P, Kvaem IL, Samuelsen SO, Bakketeig LS. Secular trends and sociodemographic regularities of coital debut age in Norway. **Arch Sex Behav** 1992; **21**: 241-252.
6. Rapport fra seksualvaneundersøkelsene fra 1987 og 1992. Seksjon for epidemiologi, Statens institutt for folkehelse, 1993.
7. Stigum H, Falck W, Magnus P. The core group revisited: the effect of partner mixing and migration on the spread of gonorrhea, chlamydia, and HIV. **Math Biosci** 1994; **120**: 1-23.
8. Stigum H, Magnus P, Veierød M, Bakketeig LS. Impact on STD spread of increased condom use by young females, 1987-1992. **Int J Epidemiol** 1995; **24**: 813-820.
9. Stigum H, Magnus P, Bakketeig LS. Frequency of sexual partner change in a Norwegian population. Data distribution and covariates. **Am J Epidemiol** 1997; **145**: 636-643.
10. Stigum H, Magnus P, Bakketeig LS. Effect of changing partnership formation rates on the spread of sexually transmitted diseases and human immunodeficiency virus. **Am J Epidemiol** 1997; **145**: 644-652.
11. Stigum H, Magnus P. A potential risk index for sexually transmitted diseases. **Sex Transm Dis** 1997; **24**: 102-108.
12. Stigum H. Mathematical models for the spread of sexually transmitted diseases using sexual behavior data, Thesis. **Nor J Epid** 1997; **7 (sup 5)**.

13. Veierød MB, Eskild A, Stigum H, Thorvaldsen J, Magnus P. Prevalence and trends in homosexual behaviour in Norway. **Scand J Soc Med** 1997; **25**: 33-38.
14. Træen B, Stigum H. Parallel sexual relationships in the Norwegian context. **J Com Appl Soc Psy** 1998; **8**: 41-56.
15. Stigum H, Træen B, Magnus P. Rapport fra seksualvaneundersøkelsene i 1987, 1992 og 1997. Statens institutt for folkehelse, 2000.
16. Træen B, Stigum H, Hassoun J, Zantedeschi E. Presexual alcohol consumption and use of condoms. A cross-cultural European study. **Culture, Health and Sexuality 2003**; (in press).
17. Pedersen W, Samuelsen SO. Nye mønstre av seksualatferd blant ungdom. **Tidssk Nor Lægefore** 2003; (in press).

---

¹ Kaplan Meier overlevelsesanalyse (konfidensintervall CI i parentes).